

ارزشیابی اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه شهیدباهنر کرمان هدایت تیرگر،* سیدسجاد طباطبایی**

چکیده

امروزه، رشد پرشتاب علم و ظهور فناوری‌های جدید از یک سو و از هم‌گسیختگی مبانی سنتی اخلاق در جوامع از سوی دیگر، اهمیت پایبندی به اصول و ارزش‌های اخلاق حرفه‌ای را در اعضای هیئت علمی دانشگاه دوچندان کرده است. چراکه این افراد نقش اصلی در اداره و هدایت آموزش برعهده دارند. نقش علمی و فرهنگی و اجتماعی استادان و دانشجویان ایجاب می‌کند که این افراد بیش از هر قشر دیگر، از اخلاق نیک برخوردار باشند. این مطالعه با هدف ارزشیابی اخلاق حرفه‌ای استادان، میزان رعایت اخلاق

* استادیار دانشگاه شهیدباهنر کرمان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی.

akhlagh@dte.ir

** کارشناسی ارشد تحقیقات آموزشی دانشگاه شهیدباهنر کرمان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی.

sajadbady@gmail.com

تاریخ تأیید: ۱۳۹۵/۰۳/۱۷

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۱۱/۱۳

حرفه‌ای اعضای هیئت علمی در دانشگاه شهیدباهنر کرمان را هنگام تدریس از دیدگاه دانشجویان بررسی کرد. این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نوع توصیفی‌ارزیابی و مقطعی بود. داده‌های پژوهش با استفاده از ابزار پرسش‌نامه محقق ساخته جمع‌آوری شد و متخصصان روایی صوری و محتوایی آن و همچنین پایایی آلفا کرونباخ ۰/۹۴ را تأیید کردند. تعداد ۱۷۶ دانشجو به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. نتایج حاکی از این است که مؤلفه‌های عزت نفس و آراستگی و نظم، بیشترین میانگین را دارند. همچنین، بین دانشجویان زن و مرد در ارزشیابی اخلاق حرفه‌ای اعضای هیئت علمی تفاوت معناداری به دست آمد. به نظر می‌رسد که اعضای هیئت علمی رشته علوم تربیتی در مقایسه با سایر رشته‌ها، اخلاق حرفه‌ای را بیشتر رعایت می‌کنند که این به دلیل آشنایی با مفاهیم اخلاقی و تربیتی و روان‌شناختی است.

واژگان کلیدی

اخلاق، دانشکده، اخلاق حرفه‌ای، پژوهش‌های روزانه، مطالعات فرهنگی

پرتال جامع علوم انسانی

طرح مسئله

فعالیت‌های انسانی در سود یا ضرر دیگران و همچنین در رشد یا زوال شخصیت خود انسان تأثیر می‌گذارد و آموزش عالی سازمانی حرفه‌ای و تخصصی است که مجموعه‌ای از رفتارهای انسانی را پوشش می‌دهد. از این رو، اخلاق علمی و اخلاق در آموزش عالی که به مباحث اخلاقی مربوط به تولید و انتقال و مبادله دانش می‌پردازد، موضوعیت می‌یابد. بنابراین، نظام آموزش عالی

را باید به لحاظ اخلاقی بررسی کرد. با توجه به فرایند جهانی شدن علم و آموزش عالی، نیاز به زبان مشترک در اخلاق، آن هم در مقیاس جهانی احساس می شود. اخلاقیات متعالی، مستلزم سطحی از کوشش‌ها برای تغییر ساختارها، بهبود مناسبات، ایجاد بسترهای مساعد قانونی و حقوقی، سازماندهی و سازوکارهای مناسب انگیزشی است (واندرمور و همکاران، ۲۰۱۰؛ جانسون و برت، ۲۰۰۵).

امروزه، در دانشگاه‌ها تلقی نادرستی نسبت به وظیفه تربیتی استادان وجود دارد؛ به طوری که موجب شده است، نوعی غفلت یا سطحی‌نگری در این باره روی دهد. برخی استادان، مانند استادان علوم پایه، پزشکی، مهندسی و... خود را از این رسالت مهم مستثنا می‌دانند. آنان گمان می‌کنند که پرداختن به موضوعات اخلاقی، تنها وظیفه استادان اخلاق و معارف و استادانی است که موضوع تدریس آنان به موضوعات اخلاقی نزدیک و یا هم‌جنس با آنهاست (ثنایی، ۱۳۸۵). هنوز در آموزش و پرورش جامعه ما، سندی در زمینه اخلاق تدریس وجود ندارد؛ در حالی که تأثیر حیاتی و تعیین‌کننده چنین سندی، کاملاً آشکار است. معلمان باید بر اساس سندی معین، به معیارهای اخلاقی رفتار خود در برخورد با شاگردان، توجه کرده و فعالیت خود را بر اساس آن هدایت و بررسی و ارزیابی کنند (بیرونی کاشانی و باقری، ۱۳۸۷).

ارزشیابی استادان به عنوان ابزاری برای تصمیم‌گیری و تعیین خط‌مشی صحیح تدریس، به خصوص در سطح دانشگاه ضروری است (سیف، ۱۹۹۹). استفاده غیررسمی از ارزشیابی دانشجویان از استادان، در سال ۱۹۶۰ آغاز شد و تاکنون گسترش زیادی یافته است. این ارزشیابی‌ها اصلی‌ترین منبعی هستند که برای ارزیابی عملکرد تدریس اعضای هیئت علمی استفاده می‌شوند (ساناگو، ۲۰۱۰). مهم‌ترین هدف ارزشیابی، کمک به استادان در جهت اصلاح و

بهبود روش و درنهایت، ارتقای آموزش است. استادان مهم‌ترین رکن بقا و تعیین‌کننده کیفیت دانشگاه هستند و ارزشیابی استادان پیچیده‌ترین نوع ارزشیابی است (ساناگو، ۲۰۱۰؛ ادهمی، ۲۰۰۵). ارزشیابی دانشجویان از استادان، متداول‌ترین ارزشیابی فعالیت‌ها و ویژگی استادان است. این روش، بحث‌برانگیزترین روش ارزیابی مدرسان نیز هست که هواداران و مخالفان سرسختی دارد (ادهمی، ۲۰۰۵). مخالفان این روش معتقدند که اغلب، ارزشیابی دانشجو از استاد، تحت تأثیر عوامل متعددی قرار می‌گیرد (ساناگو، ۲۰۱۰؛ کیخای و همکاران، ۲۰۰۲). البته روش‌های دیگری نیز برای ارزشیابی استادان وجود دارد که عبارت است از: ارزشیابی به وسیله مدیران و همکاران، ارزشیابی از طریق مشاهده منظم نحوه آموزش، ارزشیابی استاد از خود، روش قراردادی استفاده از مقدار یادگیری دانشجویان، روش آزمون‌های عملکردی توسط دانشجویان، ارزشیابی از طریق استاد مشاور، کارکنان و ... (شمس، ۱۹۹۵).

نکته درخورتوجه این است که تسلط به اصول آموزش و ارزشیابی معتبر دانشجویان با اینکه جزو کدهای اخلاق حرفه‌ای استاندارد اغلب کشورهای جهان است، بیشتر مدرسان دانشگاه‌ها بدون آمادگی قبلی در زمینه اصول معلمی، وارد این حرفه می‌شوند. حال آنکه آشنا بودن افراد با حرفه معلمی و تسلط داشتن به آن، یکی از راه‌های مؤثر بر آوردن نیازهای دانشجویان و ارتقا و بهبود کیفیت آموزش است (مرنستین و گلیکن، ۲۰۰۷). براین اساس ضروری است، افرادی که در آموزش دادن به افراد جامعه نقش دارند، اولاً وظیفه‌های اخلاقی مرتبط با حرفه خود را بشناسند و بدون نیاز به هرگونه ناظر خارجی، وظیفه خود را به خوبی انجام دهند؛ ثانیاً در انجام وظیفه خود به اخلاق عملی ملتزم باشند.

چارچوب نظری تحقیق

واژه (Ethics) معادل واژه اخلاق است که از ریشه یونانی (Ethos) مشتق شده و به معنای منش و واژه (Morality) نیز از ریشه لاتینی (Moral) و به معنای عادت و رفتار است. همچنین، گفته شده که واژه یونانی (Ethikos) به معنای اقتدار رسوم و سنت و باورداشت‌های فرهنگی فرد است (وود و رنسچر، ۲۰۰۳). روزن براک (۱۹۹۵) اخلاق را این گونه تعریف می‌کند: «اخلاق به اصول اخلاقی فردی یا گروهی مربوط است و علم اخلاق علمی است که با اصول رفتار ارزشی ارتباط دارد؛ یعنی اعمال ما کدام ارزشی است و کدام ارزشی نیست، کدام خوب است و کدام بد است» (دیکا و همیتی، ۲۰۱۱). به‌طورکلی، واژه اخلاق با استانداردهای مربوط به درست و غلط بودن رفتارها سروکار دارد (فیشر و بون، ۲۰۰۷). علامه محمدحسین طباطبایی رحمته الله علیه در تعریف علم اخلاق می‌فرماید:

«علم اخلاق عبارت است از فنی که پیرامون ملکات انسانی بحث می‌کند و هدف آن این است که فضایل اخلاقی را از رذایل اخلاقی معلوم سازد تا آدمی بعد از شناسایی آن‌ها، خود را با فضایل بیاراید و از رذایل دور کند» (نعمتی و محسنی، ۱۳۸۹).

اما آنچه مهم است، این است که انسان‌ها اخلاقی زاده نمی‌شوند؛ بلکه باید تربیت شوند. از دید علما آدمی تربیت می‌شود تا هرآنچه فضیلت نامیده می‌شود در او رشد کرده و به صورت ملکه درآید (مطهری، ۱۳۸۷).

اخلاق موضوعی است که درباره آن اختلاف نظر زیادی وجود دارد. در نظام‌های اخلاقی قدیم، همانند نظام سقراط و افلاطون، اخلاق موضوعی درونی قلمداد می‌شد؛ اما امروزه، این دیدگاه نزد همگان پذیرفته شده نیست (قراملکی، ۱۳۸۵). «چنین تشنت آرای را می‌توان به زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی که

خاستگاه چنین نظریاتی بوده‌اند، نسبت دارد. شکی نیست که اخلاق مفهومی وابسته به فرهنگ است» (ریسمان‌باف، ۱۳۸۸: ۵۲). بیشتر استانداردها و قاعده‌های اخلاقی در فرهنگی نسبت به فرهنگ‌های دیگر و در زمان‌های گوناگون متفاوت است (هس مر، ۱۹۹۵، ترجمه اعرابی و ایزدی، ۱۳۸۲). به عبارت دیگر، نسبت‌گرایی اخلاقی باعث می‌شود که آنچه در جامعه‌ای درست نامیده می‌شود، در فرهنگ یا جامعه‌ای دیگر، نادرست تلقی شود و میزان ابهام و بعضاً تعارض در ارزش‌ها افزایش یابد (رحمان‌سرشت و همکاران، ۱۳۸۸). به هر صورت، انسان ناگزیر است که برای تصمیم‌گیری اخلاقی براساس یکی از این چهار روش عمل کند: ۱. اختیار؛ ۲. شهود (درک بی‌واسطه)؛ ۳. علم تجربی؛ ۴. استدلال اخلاقی (جانسون و برت، ۲۰۰۵). اخلاقیات ارتباطی نزدیک با ارزش‌ها دارند و به آن‌ها همچون ابزاری نگریده می‌شود که ارزش‌ها را به عمل تبدیل می‌کنند (ریچارد ال دفت، ۱۳۷۴: ۶۳۸). در پژوهشی آمده است:

داوری‌های اخلاقی نیازمند شاخص و ملاک هستند. عدالت یک ملاک اخلاقی است که انتظار می‌رود در امور سازمانی و حرفه‌ای رعایت گردد. هر نظام اخلاقی دارای ملاک‌های نهایی است. در نظام اخلاقی کانتی، تعهد و وظیفه اجتماعی و عقلانی برترین ترازوی اخلاق است و در نظام اخلاقی دینی، تقرب به خداوند برترین ملاک است و این ملاک برای جرمی بن‌تام سودمند بودن است. راولز (۱۹۷۲) عدالت را برترین شاخص داوری اخلاقی می‌داند و نوزیک (۱۹۶۴) آزادی فردی را نخستین ملاک ارزش‌آفرین تلقی می‌کند (قائدی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۷۰).

هس مر (۱۹۹۵) یکی از دسته‌بندی‌های کامل تئوری‌های اخلاق را این‌گونه ارائه می‌کند:

۱. قانون جاویدان: با دیگران آن‌گونه رفتار کن که دوست‌داری دیگران با تو رفتار کنند؛

۲. منفعت‌گرایی یا تئوری فرجام‌گرایی: جرمی بنتم بریتانیایی این نظریه را بیان کرده است. در این نظریه اخلاقی بودن رفتار براساس میزان مطلوبیت آن بیان می‌شود؛ یعنی هرگاه منافع کاری برای جامعه، بیشتر از ضررهای آن باشد، آن عمل اخلاقی است؛

۳. وظیفه‌گرایی یا آغازگرایی: در این دیدگاه که ایمانوئل کانت آن را بیان می‌کند، هر عمل به نتیجه آن بستگی ندارد؛ بلکه به نیت شخص تصمیم‌گیرنده بستگی دارد؛

۴. عدالت توزیعی: جان راولز این نظریه را پیشنهاد داد. وی عمل را در صورتی که به افزایش همکاری بین اعضای جامعه منجر شود، درست و عادلانه و مناسب [و بنابراین اخلاقی] می‌نامد؛

۵. آزادی فردی: رابرت نوزیک پیشنهاددهنده این تئوری است. وی عملی که آزادی فردی را نقض کند، غیراخلاقی می‌داند، حتی اگر منافع و رفاه بیشتری برای دیگران به دنبال داشته باشد.

اما چگونه می‌توان اخلاق حرفه‌ای را جاری و ساری کرد؟ یکی از ابزارهای بسیار رایج برای این موضوع، کدهای اخلاقی است. یکی از ابزارها برای تحقق اخلاق حرفه‌ای که اکنون در بسیاری از کشورهای دنیا مرسوم است، تدوین و آموزش و نظارت بر پیروی از کدهای اخلاقی است (کمبل و همکاران، ۲۰۰۱). سازمان‌های دارای دغدغه‌های اخلاقی، فهرستی از بایدها و نبایدهای رفتاری تهیه کرده‌اند. رعایت این بایدها و نبایدها که اغلب، کدهای اخلاقی نامیده می‌شوند، تا حدی ضامن و هادی ارزشمندی و فضیلت‌آمیز بودن

رفتار صاحبان حرفه است (قراملکی، ۱۳۸۵). «کدها، معیار صحت رفتارهای حرفه‌ای در موقعیت‌های مختلف را بیان می‌کنند و براساس آن‌ها تعیین می‌شود که آیا از اخلاق حرفه‌ای تخطی صورت گرفته یا خیر و اگر صورت گرفته چه مجازاتی باید اعمال شود» (لشکر بلوکی، ۱۳۸۷: ۱۰۶).

جدول ۱: برخی دیدگاه‌ها درخصوص اخلاق مدرسان

صاحب نظر	دیدگاه
کمبل	۱. افزایش آگاهی مدرسان از ابعاد اخلاقی و مسئولیت‌هایی که ذاتی تدریس است؛ ۲. تدوین قانون و چارچوب‌های اخلاق تدریس، بر مبنای هنجارهای حاکم بر جامعه و نظریه‌ها و کسانی است که مجریان آموزش هستند (کمبل و الیزابت، ^۱ ۲۰۰۰).
تاکر ^۲	وی از اهمیت رشد اخلاقی مربیان اخلاق بحث می‌کند و بر این نکته تأکید می‌کند که رشد اخلاقی مربیان با اخلاق تدریس، همبستگی مثبت دارد (هیر، ۱۳۷۴).
هربارت	۱. اخلاقی بودن تدریس، در دادن داده‌های خوب و بد به شاگردان است؛ ۲. موضوعات اخلاقی هدف نهایی آموزش و پرورش است؛ ۳. اجبار خارجی باید به آزادی داخلی تبدیل شود (شفیلد، ۱۳۷۵).
هاینز ^۳	وی ارزش‌ها را تحت مقوله کلی «ارزش‌های مسلط» صورت‌بندی می‌کند. ارزش‌های مسلط ^۴ نیز به دو دسته ارزش‌های نیکوکارانه ^۵ و ارزش‌هایی که تبهکارانه نیستند، ^۶

- 1.Elizabeth.
- 2.Tucker.
- 3.Haynes.
- 4.Overarching.
- 5.Beneficence.
- 6.Non-Maleficence.

صاحب نظر	دیدگاه
	تقسیم می‌شوند که هر دو، افعال اخلاقی هستند. هاینز معتقد است، هر فعلی که به دانش آموز ضرر نرساند، اخلاقی است (بیرونی کاشانی و باقری، ۱۳۸۷).
کالج آموزشی استرالیا ^۱	اصول اخلاقی که برای تدریس تدوین شده، براساس ارزش‌های ثابت طرح ریزی شده است. اصول اخلاقی این کد با این استدلال که ارزش‌هایی که شامل تغییرهای واگرا می‌شوند، قابلیت استدلال ندارند، عبارت‌اند از: انصاف، وحدت رویه، مسئولیت‌پذیری، احترام به اشخاص، اعتماد، صداقت، درستی و امانتداری، آزادی و برابری، ملاحظه علاقه‌های مشترک، همدلی و خویشتن‌داری (بیرونی کاشانی و باقری، ۱۳۸۷).
انجمن آموزش ملی ^۲	اصولی به صورت اصولی که «مربیان باید... مربیان نباید...» در حیطه‌های تعهد به حرفه، تعهد به دانش آموزان، تعهد نسبت به عموم و... مطرح می‌شود (انجمن آموزش ملی، ۱۹۷۵).
انجمن معلمان امریکا ^۳	معلمان باید موضوعاتی مانند تعهد به قوانین و آداب مدنی، همچون کوشش و پشتکار، مسئولیت‌پذیری، همکاری، وظیفه‌شناسی، وفاداری، صداقت و راستی، احترام به قانون، احترام به دیگران و خود را رعایت کنند. این موضوعات در چهار حیطه رفتار با دانش آموزان، رفتار با همکاران، رفتار با والدین و جامعه، تقسیم‌بندی شده و هر موضوع با مصداق‌هایش به بحث گذاشته شده است (آنونیموس، ۲۰۱۱).
انجمن اخلاق علمی و حرفه‌ای ^۴	<p>۱. داشتن محتوای مناسب؛</p> <p>۲. صلاحیت تربیت و پرورش دانش آموز؛</p> <p>۳. ارتباط متقابل دانش آموز مدرس؛</p> <p>۴. رازداری و احترام به همکلاسی‌ها (بیرونی کاشانی و باقری، ۱۳۸۷).</p>
دانشگاه	هدف، ارتقای سواد اخلاقی و دانش اکتسابی درباره موضوعات اخلاقی و

1. Australian College of Education.
2. National Education Association.
3. Association of American Educators (AEE).
4. ASSOCIATION FOR PRACTICAL AND PROFESSIONAL ETHICS.

صاحب نظر	دیدگاه
هاروارد و دانشگاه یکن	برانگیختن تعهد اجتماعی آنان نسبت به قانون و معیار اخلاقی است (کمسیون جهانی اخلاق علمی دانش و تکنولوژی، ۲۰۰۳).
کالج معلمان انتاریو	استانداردهای اخلاقی: ۱. مراقبت: دلسوزی، پذیرش، علاقه‌مندی و بینش داشتن نسبت به پرورش استعداد بالقوه دانشجویان؛ ۲. اعتماد: رعایت بی طرفی و انصاف؛ ۳. صداقت در ارتباط با دانشجویان و والدین و همکاران؛ ۴. احترام: رعایت ادب و احترام به کرامت انسانی و خوب بودن عاطفی و تکامل شناختی؛ ۵. تمامیت: رعایت صداقت و معتمد بودن و انجام عمل اخلاقی (آنونیموس، ۲۰۱۱).
دانشگاه کالیفرنیا	فهرست مسئولیت‌های دانشکده‌ای، اصول اخلاقی استادان به‌عنوان معلم، تکاپوی آزادانه برای یادگیری، احترام به دانشجویان، هدایتگر فکری و مشاوره‌ای، پرورش رفتار آکادمیک، ارزیابی صادقانه از شایستگی واقعی، احترام به طبیعت محرمانگی میان استاد و دانشجو، نبود رابطه استشارگرانه و آزار و اذیت یا رفتار تبعیض آمیز، باری علمی پژوهشی، آزادی علمی (عالمی، ۱۳۸۷).

در این راستا پژوهش حاضر، پس از شناسایی و تدوین مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای از پیشینه‌های متعدد داخلی و خارجی و اعتبارسنجی آن از نگاه صاحب نظران، در پی ارزشیابی اخلاق حرفه‌ای استادان دانشگاه شهیدباهنر کرمان است. همچنین، این پژوهش تفاوت بین این دو دانشکده را از دیدگاه دانشجویان و از نظر میزان رعایت اخلاق حرفه‌ای در تدریس بررسی می‌کند.

پیشینه تحقیق

اقتدا به معیارهای اخلاقی برای محافظت از علم و فناوری در برابر هرگونه فساد و فریبکاری ضروری است. رعایت اخلاق حرفه‌ای ضمن آنکه بر کارکرد علم تأثیر مثبتی می‌گذارد، اعتماد اجتماعی نسبت به علم و اصحاب علمی را نیز افزایش می‌دهد (ودادهیر و همکاران، ۱۳۸۷). ایمانی‌پور (۱۳۹۱) در پژوهشی دریافت که هر استادی باید خود را در دو بُعد ملزم به رعایت اصول اخلاقی کند: اول اینکه به دلیل تأثیرگذاری‌اش بر رفتار و افکار فراگیران، باید خود را به فضایل اخلاقی آراسته کند و بداند که مؤثرترین روش در انتقال ارزش‌های اخلاقی مثبت، آشکارشدن آن‌ها در رفتار واقعی مدرس است؛ دوم اینکه به دلیل وظیفه‌ای که در قبال برآوردن نیازهای آموزشی دانشجویان دارد، باید با رعایت اصول اخلاقی در انجام وظیفه حرفه‌ای، مسئولیت‌های آموزشی خود را به بهترین نحو انجام دهد. تکیه و تأکید اصلی کمپل و تیسن (۲۰۱۰) هم، بر نقش استاد به عنوان عاملی معنوی و جهت‌ده است که فراگیران را در طی فعالیت‌های آموزشی در کلاس، به سمت کارهای صحیح یا غلط هدایت می‌کند و این فعالیت‌های صحیح توسط استادان و محققان شناسایی می‌شوند.

در نتایج رابینسون (۲۰۱۰) آخرین نگرانی اساسی در این زمینه، حفظ کرامت انسان است که به نظر می‌رسد، دست نیافتنی است. موری و همکاران (۲۰۰۷) به بیان اصول نه‌گانه اخلاق حرفه‌ای آموزش پرداخته‌اند که اصول مهم آن عبارت است از: اصل صلاحیت محتوا، اصل رشد دانشجویان، اصل ارزیابی مناسب دانشجویان و اصل احترام به همکاران و مؤسسه. کار (۲۰۰۰)، از فیلسوفان اخلاقی معاصر، نیز در بیان ماهیت اخلاقی تدریس، بر ضرورت

حفظ آراستگی ظاهر و تنوع در لباس پوشیدن و چگونگی سخن گفتن معلم تأکید می‌کند. دیویس و والتون (۲۰۰۷) در پژوهشی در حوزه اخلاق حرفه‌ای به این نتایج دست یافته‌اند که اخلاق حرفه‌ای، موضوع گفت‌وگوی معاصر میان کسب و کار حرفه‌ای است. ارزش‌هایی چون اخلاق، وجدان، تعهد، نظم، مسئولیت‌پذیری و... در تبدیل اندیشه نو به محصول و ارائه آن به بازار، همچون واکنشگر در معادله‌های شیمیایی عمل می‌کند و سبب می‌شود که فرایند کارآفرینی تحت تأثیر این عوامل در مدتی کوتاه به نتیجه برسد.

توسعه اخلاق حرفه‌ای از طریق کنش‌های ارتباطی میان یاران و ذی‌نفعان اجتماع علمی و دانشگاهی، به صورت انتشار درون‌زا ممکن می‌شود. احساس مسئولیت، حس پاسخ‌گویی، انتقادپذیری، شفافیت، انصاف، احترام به قضاوت‌های دیگران، صداقت حرفه‌ای، هنجارگرایی و... از مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای علمی‌اند (فراستخواه، ۱۳۸۵). مطلبی فرد و همکاران (۱۳۹۰) در بررسی و شناسایی نشانگرهای حرفه‌ای و اخلاقی در آموزش و تدریس، از دیدگاه‌های دانشجویان کارشناسی ارشد بهره بردند. این بررسی نشان داد که تدریس اخلاقی، هشت مؤلفه اساسی دارد: کارآمدی در آموزش، روحیه به‌روزرسانی و نوآوری در بیان محتوا، تعامل حرفه‌ای، توجه به رشد همه‌جانبه دانشجویان، احترام به همکاران، ایجاد فضای مناسب برای بحث در کلاس، احترام به فراگیران و حفظ قداست کلاس و درنهایت، ارزشیابی مناسب. فرمهبینی فراهانی و همکاران (۱۳۹۲) براساس نظر اعضای هیئت علمی، ۲۴ مؤلفه اخلاق حرفه‌ای آموزش را شناسایی کردند که مهم‌ترین مؤلفه، مسئولیت‌پذیری و بهترین راهکار برای بهبود آن، تدوین منشور اخلاق حرفه‌ای آموزش در دانشگاه است.

از جمله راهکارهای نهادینه کردن اخلاق حرفه‌ای به‌کارگیری نیروی انسانی مقید به رعایت اخلاق و قانون در سازمان‌ها، آموزش عملی اخلاق توسط کارکنان مقید و پایبند به رعایت اخلاق و قانون و درنهایت، تدوین منشور اخلاقی برای سازمان‌هاست (حسینی و عباسی، ۱۳۹۱). همچنین، بهترین راهکار برای رعایت اخلاق حرفه‌ای پرستاران، تشکیل کمیته اخلاق پرستاری است (دهقانی و شمسی‌زاده، ۱۳۹۲). قائدی و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی عناصر اخلاق حرفه‌ای معلمی، شامل دانش‌آموز، والدین، اجتماع و حرفه را بررسی و براساس آن، نخستین آیین‌نامه اخلاق حرفه‌ای معلمان را تدوین کردند.

براساس فلسفه اخلاق اسلامی، نظریه‌های علامه طباطبایی، مبانی و راهبردها و اصولی بیان می‌شود که به اخلاق معلمی مربوط و عبارت است از: اصول اخلاق تدریس در ارتباط معلم با خود، اصول اخلاق تدریس در ارتباط معلم با شاگرد، اصول اخلاق تدریس در ارتباط معلم با والدین و اصول اخلاق تدریس در ارتباط معلم با سایر معلمان (بیرونی کاشانی و باقری، ۱۳۸۷). مصدق و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان «بررسی میزان رعایت اخلاق تدریس در بین اساتید دانشگاه تهران و مؤسسه امام خمینی علیه السلام از نگاه فراگیران» به این یافته رسیدند که استادان مؤسسه امام خمینی نسبت به استادان دانشگاه تهران اخلاق تدریس را بیشتر رعایت می‌کنند و همچنین میزان رعایت اخلاق تدریس میان استادان دانشکده‌های فنی مهندسی و علوم انسانی در دانشگاه تهران یکسان است.

در مطالعه‌ای در کانادا، از دانشجویان پرسیده شد که آیا تاکنون مجبور به انجام رفتار غیراخلاقی شده‌اند. ۴۷ درصد آنان پاسخ دادند، بسیار زیاد.

همچنین، از دانشجویان پرسیده شد که چندوقت یک بار، شاهد رفتارهای غیراخلاقی استادان خود بوده‌اند. ۶۱ درصد دانشجویان گفتند که این اتفاق بارها روی داده است (هیگس و همکاران، ۲۰۰۱). در مطالعه دیگری در دانشگاه واشنگتن، ۱۲۰ نفر از دانشجویان سال دوم پزشکی، عناصر اخلاق حرفه‌ای را مشخص کردند. یافته‌ها مؤید این مطلب بود که دیدگاه‌های دانشجویان با کدهای اخلاق حرفه‌ای بُرد داخلی امریکا منطبق بود و آن‌ها حیطة تعارض در اخلاق حرفه‌ای و سوءاستفاده از قدرت را به‌عنوان عوامل ضد اخلاق حرفه‌ای معرفی کردند (روبینس و همکاران، ۲۰۰۲). در سال ۱۹۹۴ در امریکا، مرکز منابع اخلاقی پیمایشی ملی درباره اخلاق حرفه‌ای میان کارکنان و مدیران تعداد زیادی از صنایع گوناگون انجام داد. در این پیمایش رفتار حرفه‌ای کارکنان شرکت‌هایی که برنامه‌های اخلاقی را اجرا کرده بودند، نسبت به دسته اول، یعنی شرکت‌هایی که این برنامه‌ها را اجرا نکرده بودند، بسیار اخلاقی‌تر بود (میلن، ۲۰۰۰). مطالعه پژوهش‌ها و نظریه‌های پیشین و جمع‌بندی یافته‌های حاصل از آن‌ها، مرتبط با اصول و معیارهای اخلاقی تدریس اثربخش در قالب ۲۴ گویه طراحی شده است. ذکر این مطلب لازم است که در پژوهش حاضر، مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای آموزشی از منابع گوناگون داخلی و خارجی مرتبط با موضوع تحقیق به‌دست آمده است.

پرسش‌های تحقیق

۱. آیا میزان رعایت اخلاق حرفه‌ای و مؤلفه‌های آن میان اعضای هیئت علمی دانشگاه شهیدباهنر کرمان متفاوت است؟

۲. آیا میزان رعایت اخلاق حرفه‌ای و مؤلفه‌های آن میان اعضای هیئت علمی دانشگاه شهیدباهنر کرمان از دیدگاه دانشجویان زن و مرد متفاوت است؟

روش تحقیق

پژوهش حاضر از لحاظ هدف، کاربردی و از حیث گردآوری داده‌ها، توصیفی‌ارزیابی است. ارزشیابی استادان به‌عنوان ابزاری برای کمک در تصمیم‌گیری و تعیین خط‌مشی صحیح تدریس، به‌خصوص در سطح دانشگاهی ضروری است. مهم‌ترین هدف ارزشیابی، کمک به استادان در جهت اصلاح و بهبود روش و درنهایت، ارتقای آموزش است. جامعه آماری تحقیق، دانشجویان دانشگاه شهیدباهنر کرمان در سال ۱۳۹۳ هستند که نمونه مطالعه‌شده با روش خوشه‌ای چندمرحله‌ای از دو دانشکده ادبیات و علوم انسانی، ۱۰۳ نفر و دانشکده ریاضیات و علوم کامپیوتر، ۷۳ نفر، با فرمول کوکران به مقدار خطای ۰/۱ انتخاب شد. داده‌ها با استفاده از پرسش‌نامه محقق ساخته گردآوری شد و پایایی پرسش‌نامه با استفاده از روش کرونباخ، ۰/۹۴ به دست آمد و از روایی محتوایی نیز استفاده شد. داده‌ها با استفاده از روش‌های آمار توصیفی، یعنی رسم جدول‌ها و نمودارهای توزیع فراوانی و شاخص‌های مرکزی و روش‌های استنباطی T (استودنت) به دست آمد.

گزارش یافته‌ها

۱. آمار توصیفی

توصیف شاخص‌های جمعیت‌شناختی

جدول ۲: وضعیت نمونه بررسی شده

متغیر	تعداد	درصد	متغیر	تعداد	درصد		
دانشکده	ادبیات	۱۰۳	۵۹	رشته دانشکده	ادبیات	۱۶	۱۵/۵۳
	ریاضی	۷۲	۴۱		تاریخ	۱۲	۱۱/۶۵
	مرد	۷۵	۴۳		جغرافیا	۱۵	۱۴/۵۶
جنس	زن	۱۰۰	۵۷	روان‌شناسی	۱۳	۱۲/۶۲	
	آمار	۲۰	۲۸	زبان انگلیسی	۱۳	۱۲/۶۲	
رشته دانشکده	ریاضیات	۲۹	۴۰	ادبیات	علوم اجتماعی	۹	۸/۷۳
	کامپیوتر	۲۳	۳۲		علوم اطلاعات	۱۰	۹/۷۰
					علوم تربیتی	۱۵	۱۴/۵۶

نمره میانگین به‌دست‌آمده در دانشکده‌ها از مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای

در جدول ۳ میانگین به‌دست‌آمده اخلاق حرفه‌ای استادان و اعضای هیئت‌علمی هریک از دانشکده‌های ادبیات و علوم انسانی و ریاضیات و علوم کامپیوتر دانشگاه شهیدباهنر کرمان از دیدگاه دانشجویان هر رشته آمده است.

جدول ۳: میانگین و انحراف استاندارد هریک از شاخص‌های اخلاق حرفه‌ای به ترتیب

نزولی در دانشکده‌ها

انحراف استاندارد	میانگین	دانشکده ریاضی	انحراف استاندارد	میانگین	دانشکده ادبیات
.۷۶۷	۴/۱۲۵	آراستگی	.۸۳۳	۴/۱۴۵	عزت نفس ۱
.۸۳۹۳	۴/۰۰۰	عزت نفس	.۸۶۶	۴/۱۱۶	آراستگی ۲
.۸۷۷	۳/۹۳۰	نظم	.۹۴۸	۳/۹۶۱	امانت‌داری ۳
.۹۵۱	۳/۹۰۲	احترام به دین	.۷۸۴	۳/۹۵۱	نظم ۴
.۸۸۲	۳/۸۴۷	امانت‌داری	.۸۹۳	۳/۹۲۲	رازداری ۵
.۷۲۵	۳/۸۴۷	وقت‌شناسی	.۹۴۷	۳/۸۱۵	احترام به دین ۶
۱/۰۱۰	۳/۷۷۷	رازداری	.۷۶۹	۳/۷۶۷	بردباری ۷
.۸۶۳	۳/۷۰۶۳	صداقت	.۹۸۰	۳/۶۸۹	صداقت ۸
.۷۹۸	۳/۶۹۴	بردباری	.۹۲۰	۳/۶۷۹	وقت‌شناسی ۹
.۸۷۰	۳/۵۵۵	مسئولیت‌پذیری	.۹۹۷	۳/۶۵۰	مسئولیت‌پذیری ۱۰
.۹۴۸	۳/۵۴۱	احترام به حقوق	۱/۰۱۰	۳/۶۲۱	احترام به حقوق ۱۱
۱/۰۳۳	۳/۵۴۱	روابط انسانی	.۹۹۴	۳/۵۹۲	محبت ۱۲
.۹۴۷	۳/۴۴۴	مشارکت و همکاری	.۹۷۶	۳/۵۶۳	روابط انسانی ۱۳
۱/۰۵۹	۳/۴۳۰	روحیه سازنده	۱/۰۳۶	۳/۴۵۶	روحیه کمک به دیگران ۱۴
۱/۱۲۲	۳/۴۱۶	تواضع	.۹۹۷	۳/۴۵۶	انصاف و عدالت ۱۵
.۰۱۱	۳/۳۶۱	روحیه کمک به دیگران	۱/۰۰۷	۳/۴۴۶	مشارکت و همکاری ۱۶
۱/۱۹۰	۳/۳۶۱	خلاقیت	۱/۰۵۲	۳/۴۱۷	روحیه سازنده ۱۷
۱/۱۱۱	۳/۳۱۹	محبت	.۹۷۵	۳/۴۱۷	تواضع ۱۸
.۹۷۳	۳/۳۰۵	انتقادپذیری	۱/۰۸۷	۳/۳۹۸	تبعیض ۱۹
۱/۰۹۷	۳/۲۵۰	انصاف و عدالت	۱/۰۱۰	۳/۳۷۸	وفاداری ۲۰

انحراف استاندارد	میانگین	دانشکده ریاضی	انحراف استاندارد	میانگین	دانشکده ادبیات	
۱/۰۵۶	۳/۱۹۴	وفاداری	۱/۰۶۴	۳/۳۰۱	امیدبخشی	۲۱
۱/۱۵۴	۳/۱۸۰	امیدبخشی	.۹۹۴	۳/۲۸۱	انتقادپذیری	۲۲
۱/۱۶۲	۳/۱۲۵	تبعیض	۱/۱۰۶	۳/۱۷۴	خلاقیت	۲۳
۱/۱۰۶	۲/۹۵۸	گذشت و فداکاری	.۹۴۰	۳/۰۸۷	گذشت و فداکاری	۲۴
۱۵/۴۹۷	۸۴/۸۷۵	مجموع اخلاق حرفه‌ای	۱۵/۰۶۷	۸۶/۲۹ ۱	مجموع اخلاق حرفه‌ای	

باتوجه به ارزشیابی که از دیدگاه دانشجویان انجام شد، مؤلفه‌های عزت نفس، آراستگی، امانت‌داری، نظم و رازداری از دانشکده علوم انسانی و مؤلفه‌های آراستگی، عزت نفس، نظم، احترام به دین و امانت‌داری از دانشکده ریاضی بالاترین نمره را به دست آوردند.

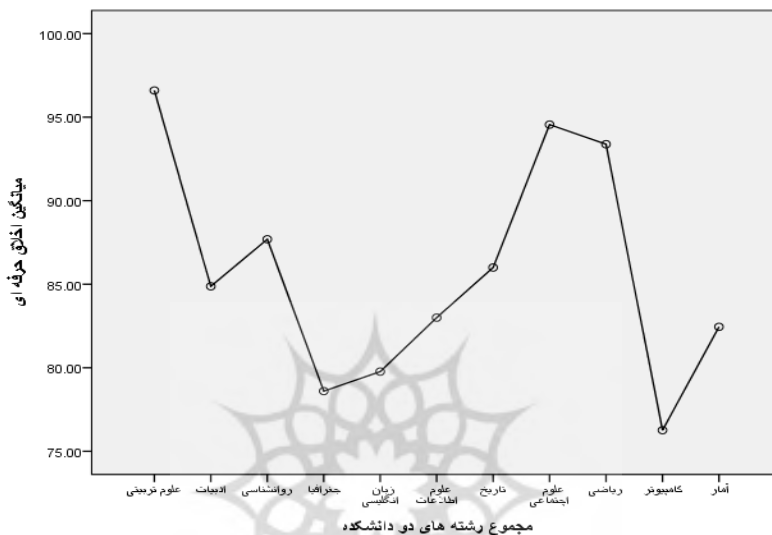
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جدول ۴: میانگین و انحراف استاندارد هریک از شاخص‌های اخلاق حرفه‌ای به ترتیب نزولی در رشته‌های دو دانشکده

دانشکده علوم انسانی	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	واریانس	دانشکده ریاضی	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	واریانس
۱	علوم تربیتی	۱۵	۹۶/۶۰	۱۰۹/۴۰	ریاضیات	۲۹	۹۳/۳۷	۱۴/۴۸	۲۰۹/۸۱
۲	علوم اجتماعی	۹	۹۴/۵۵	۱۹۳/۵۲	علوم کامپیوتر	۲۳	۷۶/۲۶	۱۳/۲۸	۱۷۶/۴۷
۳	روانشناسی	۱۳	۸۷/۶۹	۲۴۵/۳۹	آمار	۲۰	۸۲/۴۵	۱۳/۳۲	۱۷۷/۵۲
۴	تاریخ	۱۲	۸۶/۰۰	۲۷۴/۲۶					
۵	ادبیات	۱۶	۸۴/۸۷	۲۲۱/۱۸					
۶	علوم اطلاعات	۱۰	۸۳/۰۰	۹۰/۸۰					
۷	زبان انگلیسی	۱۳	۷۹/۷۶	۲۹۳/۶۹					
۸	جغرافیا	۱۵	۷۸/۶۰	۱۳۹/۲۵					

نمره میانگین به دست آمده در رشته‌های دانشکده‌ها از مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای

باتوجه به میانگین‌های رشته‌ها که در جدول موجود است، نمودار هسیتوگرام نشان‌دهنده این است که استادان رشته‌های علوم تربیتی و علوم اجتماعی و ریاضی بالاترین نمره را در اخلاق حرفه‌ای دارند.

شکل ۱: نمودار میانگین رعایت اخلاق حرفه‌ای در رشته‌های دو دانشکده

۲. آمار استنباطی

۱. آیا میزان رعایت اخلاق حرفه‌ای میان اعضای هیئت علمی دانشکده ادبیات و علوم انسانی و ریاضیات و علوم کامپیوتر دانشگاه شهیدباهنر کرمان متفاوت است؟

برای پاسخ به این پرسش از آزمون T دو گروه مستقل استفاده شد که نتایج آن در جدول زیر آمده است.

جدول ۵: بررسی تفاوت میزان رعایت شاخص‌های اخلاق حرفه‌ای میان استادان دو دانشکده

مؤلفه	دانشکده	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	حد معناداری	درجه آزادی	متوسط اختلاف	معناداری
آراستگی ظاهری	ادبیات	۱۰۳	۴/۱۱۶	۰.۸۶۶	۰/۰۵	۱۷۳	-۰/۰۰۸	۰/۹۴۶
	ریاضی	۷۲	۴/۱۲۵	۰.۷۶۷				
بردباری	ادبیات	۱۰۳	۳/۷۶۷	۰.۷۶۹	۰/۰۵	۱۷۳	۰/۰۷۲	۰/۵۴۶
	ریاضی	۷۲	۳/۶۹۴	۰.۷۹۸				
انتقادپذیری	ادبیات	۱۰۳	۳/۲۸۱	۰.۹۹۴	۰/۰۵	۱۷۳	-۰/۰۲۴	۰/۸۷۴
	ریاضی	۷۲	۳/۳۰۵	۰.۹۷۳				
مسئولیت‌پذیری	ادبیات	۱۰۳	۳/۶۵۰	۰.۹۹۷	۰/۰۵	۱۷۳	۰/۰۹۴	۰/۵۱۴
	ریاضی	۷۲	۳/۵۵۵	۰.۸۷۰				
رعایت نظم	ادبیات	۱۰۳	۳/۹۵۱	۰.۷۸۴	۰/۰۵	۱۷۳	۰/۰۲۰	۰/۸۶۹
	ریاضی	۷۲	۳/۹۳۰	۰.۸۷۷				
وقت‌شناسی	ادبیات	۱۰۳	۳/۶۷۹	۰.۹۲۰	۰/۰۵	۱۷۳	-۰/۰۶۷	۰/۱۹۸
	ریاضی	۷۲	۳/۸۴۷	۰.۷۲۵				
عزت نفس مطلوب	ادبیات	۱۰۳	۴/۱۴۵	۰.۸۳۳	۰/۰۵	۱۷۳	۰/۰۱۴۵	۰/۲۵۸
	ریاضی	۷۲	۴/۰۰۰	۰.۸۳۹۳				
محبت و گشاده‌رویی	ادبیات	۱۰۳	۳/۵۹۲	۰.۹۹۴	۰/۰۵	۱۷۳	۰/۰۲۷۲	۰/۰۹۰
	ریاضی	۷۲	۳/۳۱۹	۱/۱۱۱				
فداکاری	ادبیات	۱۰۳	۳/۰۸۷	۰.۹۴۰	۰/۰۵	۱۷۳	۰/۰۱۲۹	۰/۴۰۷
	ریاضی	۷۲	۲/۹۵۸	۱/۱۰۶				
وفاداری	ادبیات	۱۰۳	۳/۳۷۸	۱/۰۱۰	۰/۰۵	۱۷۳	۰/۰۱۸۴	۰/۲۴۵
	ریاضی	۷۲	۳/۱۹۴	۱/۰۵۶				
تواضع	ادبیات	۱۰۳	۳/۴۱۷	۰.۹۷۵	۰/۰۵	۱۷۳	۰/۰۰۰	۰/۹۹۵
	ریاضی	۷۲	۳/۴۱۶	۱/۱۲۲				
انصاف و عدالت	ادبیات	۱۰۳	۳/۴۵۶	۰.۹۹۷	۰/۰۵	۱۷۳	۰/۰۲۰۶	۰/۱۹۸
	ریاضی	۷۲	۳/۲۵۰	۱/۰۹۷				

موضوعه	دانشگاه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	حد مفاداری	درجه آزادی	متوسط اختلاف	مفاداری
رازداری	ادبیات	۱۰۳	۳/۹۲۲	۰.۸۹۳	۰/۰۵	۱۷۳	۰/۱۴۴	۰/۳۱۹
	ریاضی	۷۲	۳/۷۷۷	۱/۰۱۰				
برهیز از تعیض	ادبیات	۱۰۳	۳/۳۹۸	۱/۰۸۷	۰/۰۵	۱۷۳	۰/۲۷۳	۰/۱۱۳
	ریاضی	۷۲	۳/۱۲۵	۱/۱۶۲				
امانت‌داری	ادبیات	۱۰۳	۳/۹۶۱	۰.۹۴۸	۰/۰۵	۱۷۳	۰/۱۱۳	۰/۴۲۲
	ریاضی	۷۲	۳/۸۴۷	۰.۸۸۲				
احترام به حقوق	ادبیات	۱۰۳	۳/۶۲۱	۱/۰۱۰	۰/۰۵	۱۷۳	۰/۰۷۹	۰/۵۹۹
	ریاضی	۷۲	۳/۵۴۱	۰.۹۴۸				
احترام به دین	ادبیات	۱۰۳	۳/۸۱۵	۰.۹۴۷	۰/۰۵	۱۷۳	-۰/۰۸۷	۰/۵۵۰
	ریاضی	۷۲	۳/۹۰۲	۰.۹۵۱				
خلاقیات	ادبیات	۱۰۳	۳/۱۷۴	۱/۱۰۶	۰/۰۵	۱۷۳	-۰/۱۸۶	۰/۲۸۹
	ریاضی	۷۲	۳/۳۶۱	۱/۱۹۰				
مشارکت و همکاری	ادبیات	۱۰۳	۳/۴۴۶	۱/۰۰۷	۰/۰۵	۱۷۳	۰/۰۰۲	۰/۹۸۸
	ریاضی	۷۲	۳/۴۴۴	۰.۹۴۷				
روابط انسانی	ادبیات	۱۰۳	۳/۵۶۳	۰.۹۷۶	۰/۰۵	۱۷۳	۰/۰۲۱	۰/۸۸۹
	ریاضی	۷۲	۳/۵۴۱	۱/۰۳۳				
امیدبخشی	ادبیات	۱۰۳	۳/۳۰۱	۱/۰۶۴	۰/۰۵	۱۷۳	۰/۱۲۰	۰/۴۷۸
	ریاضی	۷۲	۳/۱۸۰	۱/۱۵۴				
روحیه سازنده	ادبیات	۱۰۳	۳/۴۱۷	۱/۰۵۲	۰/۰۵	۱۷۳	-۰/۰۱۳	۰/۹۳۵
	ریاضی	۷۲	۳/۴۳۰	۱/۰۵۹				
کمک به دیگران	ادبیات	۱۰۳	۳/۴۵۶	۱/۰۳۶	۰/۰۵	۱۷۳	۰/۰۹۵	۰/۵۴۶
	ریاضی	۷۲	۳/۳۶۱	۰.۱۱				
صداقت و درستکاری	ادبیات	۱۰۳	۳/۶۸۹	۰.۹۸۰	۰/۰۵	۱۷۳	-۰/۰۷۴	۰/۶۰۴
	ریاضی	۷۲	۳/۷۶۳	۰.۸۶۳				
مجموع	ادبیات	۱۰۳	۸۶/۲۹۱	۱۵/۰۶۷	۰/۰۵	۱۷۳	۱/۴۱۶	۰/۵۴۶
	ریاضی	۷۲	۸۴/۸۷۵	۱۵/۴۹۷				

بنابراین، اختلاف معناداری بین مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در اعضای هیئت علمی دو دانشکده ادبیات و علوم انسانی و ریاضیات و علوم کامپیوتر به دست نیامده است.

۲. آیا میزان رعایت اخلاق حرفه‌ای میان اعضای هیئت علمی دانشکده‌های ادبیات و علوم انسانی و ریاضیات و علوم کامپیوتر دانشگاه شهیدباهنر کرمان از دیدگاه دانشجویان زن و مرد متفاوت است؟

باتوجه به تعداد گروه‌های مقایسه شده، یعنی دو گروه زن و مرد و نرمال نبودن مناسب داده‌های هر گروه، آزمون یومان ویتنی برای بررسی اختلاف در نمره‌های مجموع مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای از دیدگاه دختران و پسران انتخاب شد. همچنین، آزمون یومان ویتنی برای وجود تفاوت بین دو دانشکده گرفته شد که در مؤلفه اخلاق حرفه‌ای اختلافی بین دو دانشکده به دست نیامد. این آزمون در جدول ۶ بررسی شده است:

جدول ۶: میزان رعایت اخلاق حرفه‌ای توسط استادان در دو دانشکده از دیدگاه

دانشجویان مرد و زن

معناداری	Z	مجموع رتبه‌ها	میانگین		تعداد	متغیر	
۰/۵۲۹	-۰/۶۲۹	۹۲۷۱	۳/۷۵۰	۹۰/۰۱	۱۰۳	ادبیات	مجموع
		۶۱۲۸	۳/۵۴۶	۸۵/۱۲	۷۲	ریاضی	
۰/۴۵۳	-۰/۷۵۱	۶۳۵۱	۳/۵۲۸	۸۴/۶۸	۱۰۰	مرد	مجموع
		۹۰۴۹	۳/۷۷۰	۹۰/۴۹	۷۵	زن	

این جدول نشان می‌دهد که رعایت مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در گروه نمونه، مطلوب است؛ اما ارزشیابی اعضای هیئت علمی از دیدگاه زنان، ۳/۷۷۰ و از دیدگاه مردان، ۳/۵۲۸ است که نشان می‌دهد از دیدگاه زنان، اعضای هیئت علمی اخلاق حرفه‌ای را بیشتر رعایت می‌کنند.

نتیجه

در این مقاله ضمن بررسی مفاهیم نظری مرتبط، اصلی‌ترین مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای استادان تبیین شد. یافته‌های به‌دست آمده در این پژوهش، مکمل مؤلفه‌های مسئولیت‌پذیری، تواضع، احترام، همکاری، رازداری، آراستگی، عدالت و بردباری در نتایج پژوهش‌های فرم‌هینی فراهانی و همکاران (۱۳۹۲) است. مؤلفه‌های احترام، عدالت و انصاف و نیز بردباری در نتایج پژوهش‌های بیرونی کاشانی و باقری (۱۳۸۷) و مؤلفه‌های احترام و تبعیض و مسئولیت‌پذیری در نتایج پژوهش‌های مطلبی‌فرد و همکاران (۱۳۹۰) نیز به‌وسیله یافته‌های این پژوهش تکمیل شدند. همچنین، نتایج به‌دست آمده در این پژوهش تکمیل‌کننده مؤلفه‌های مسئولیت‌پذیری، انضباط، امانت‌داری، رازداری، آراستگی و عدالت در نتایج پژوهش‌های فرم‌هینی فراهانی و همکاران (۱۳۹۲) و نیز مؤلفه‌های مسئولیت‌پذیری، انتقادپذیری، انصاف و صداقت در نتایج پژوهش‌های فراستخواه (۱۳۸۵) است.

نتایج ارزشیابی مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای استادان از دیدگاه دانشجویان، حاکی از این است که استادان مؤلفه‌های عزت نفس، آراستگی، نظم و امانت‌داری را بیشتر رعایت می‌کنند. یافته‌های این پژوهش در مؤلفه‌های آراستگی با نتایج کار ۲۰۰۰، نظم با نتایج دیویس و والتون ۲۰۰۷ و

امانت‌داری با دیدگاه‌های کالج آموزشی استرالیا و دانشگاه کالیفرنیا منطبق است. برخلاف نتایج پژوهش فرمینی فراهانی و همکاران (۱۳۹۲)، مؤلفه مسئولیت‌پذیری استادان از دیدگاه دانشجویان میانگین متوسطی داشت. همچنین نتایج نشان داد که استادان رشته علوم تربیتی از دانشکده علوم انسانی و رشته ریاضیات از دانشکده ریاضی، مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای را بیشتر رعایت می‌کنند شاید رعایت بیشتر اخلاق توسط این استادان به دلیل آگاهی بیشتر آنان از مفاهیم روان‌شناختی و مهارت‌های تدریس و هدف‌های حرفه‌ای است که پژوهشی در این زمینه یافت نشد. از دیدگاه گروه نمونه، تفاوت معناداری میان زنان و مردان در رعایت مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای استادان یافت نشد. اما به دلیل تفاوت روان‌شناختی زنان و مردان، دیدگاه گروه زنان در مقایسه با مردان، به خوبی نشان می‌دهد که یافته‌های این پژوهش دقیقاً با یافته‌های مصدق و همکاران (۱۳۹۲) منطبق است. در مجموع، دانشکده‌ها تفاوت معناداری را نشان ندادند و این یافته با پژوهش مصدق و همکاران (۱۳۹۲) همسو بود.

توجه به ارزیابی دانشگاه‌ها و فعالیت‌های آموزش عالی از حیث توجه به موضوعات اخلاقی، مفید و مطلوب به نظر می‌رسد. شاید بتوان از طریق تدوین کدهای اخلاقی و ارزیابی استادان، دانشجویان، مدیران و همه افراد فعال در آموزش عالی به وسیله این کدها، جلوی بسیاری از رفتارهای مغایر با اخلاق حرفه‌ای را گرفت. موضوع مهم در این باره، بهبود رفتار اخلاقی دانشجویان و استادان در کلاس و خارج از کلاس، با استفاده از الزامات درونی است. بنابراین، برای دستیابی به این موضوع باید زمینه‌های بروز رفتار اخلاقی در دانشگاه و جامعه فراهم شود و این رفتارها به عنوان ارزش در جامعه و دانشگاه

ترویج شوند تا از این طریق، در افراد درونی و به‌عنوان رفتارهای باارزش و محترم رعایت شوند. همچنین، برای اعضای هیئت‌علمی، آموزش‌های عملی و نظری، دانستن نکته‌های روان‌شناختی تدریس، داشتن مهارت‌های تصمیم‌گیری و اخلاق حرفه‌ای، پیش از جذب و حین پرداختن به حرفه ضروری است و مدیران بخش آموزش عالی باید در این خصوص به‌نحو شایسته برنامه‌ریزی کنند.

در پایان، پیشنهاد می‌شود که میزان تبعیت استادان دانشگاه‌ها از استانداردهای اخلاق حرفه‌ای و التزام آنان به این استانداردها، از دید مدیران و دانشجویان و خود استادان بررسی شود تا نقاط قوت و ضعف موجود در این زمینه مشخص شود و بتوان برای تقویت یا رفع آن‌ها راهکارهایی پیشنهاد کرد. بررسی دیدگاه‌ها و درک دانشجویان از تأثیر رفتاری و گفتاری استادان گروه‌ها و رشته‌های گوناگون آموزشی نیز می‌تواند در شناسایی عوامل تأثیرگذار بر تربیت اخلاقی دانشجویان کمک‌کننده باشد. در مجموع، شناسایی راهکارهای عملی خوب و مؤثر برای ارتقای سطح اخلاق آموزشی در دانشگاه‌ها از موضوعاتی است که به پژوهش‌های میدانی و کارشناسانه بیشتری نیاز دارد.

کتابنامه

۱. ایمانی پور، معصومه، ۱۳۹۱، «اصول اخلاق حرفه‌ای در آموزش»، مجله ایرانی اخلاق و تاریخ پزشکی، دوره ۵، ش ۶، ص ۲۹.
۲. بیرونی کاشانی، راضیه و خسرو باقری، ۱۳۸۷، «مبانی و اصول اخلاق تدریس در فلسفه اخلاق اسلامی»، مجله روان‌شناسی و علوم تربیتی، س ۳۸، ش ۳، ص ۱۱۷ تا ۱۱۹ و ۱۲۶ تا ۱۲۷.
۳. ثنایی، ح، ۱۳۸۵، «تحلیلی بر آسیب‌ها و راهکارهای رشد اخلاقی در دانشگاه»، مجله پگاه حوزه، ش ۱۹۲، ص ۱۹/
۴. حسینی، نجمه و عفت عباسی، ۱۳۹۱، «راهکارهای نهادینه‌کردن اخلاق حرفه‌ای در سازمان‌ها از دیدگاه آموزه‌های دینی»، مجله اسلام و پژوهش‌های مدیریتی، س ۲، ش ۱، ص ۱۲۹ تا ۱۵۴.
۵. دفت، ریچارد ال، ۱۳۷۴، تئوری سازمان و طراحی ساختار، ترجمه علی پارسائیان و محمد اعرابی، تهران: مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی.
۶. دهقانی، علی و مرتضی شمسی‌زاده، ۱۳۹۲، «راه کارهای مؤثر در بهبود رعایت اخلاق حرفه‌ای؛ ارائه بهترین راه کار عملیاتی»، فصلنامه آموزش و اخلاق در پرستاری، دوره ۲، ش ۴، ص ۱۲ تا ۱۷.
۷. رحمان سرشت، حسین و دیگران، ۱۳۸۸، «مسئولیت اجتماعی؛ اخلاقیات فراسازمانی»، ماهنامه تدبیر، ش ۲۰۴، س ۱۹، ص ۱.
۸. ریسمانیاف، ا، ۱۳۸۸، «مقدمه‌ای بر اخلاق حرفه‌ای در کتابداری و اطلاع‌رسانی با تأکید بر دو مؤلفه نظریه و آموزش»، پیام کتابخانه، س ۱۵، ش ۲، ص ۵۲.
۹. شفیلد، هری، ۱۳۷۵، فلسفه آموزش و پرورش، ترجمه غلامعلی موحد، تهران: قطره.

۱۰. عالمی، مسعود، ۱۳۸۷، «کدهای اخلاقی و گام اول مهندسی فرهنگی کشور»، ماهنامه تدبیر، ش ۱۹۳، ص ۲۹ تا ۳۰.
۱۱. فراستخواه، مقصود، ۱۳۸۵، «اخلاق علمی رمز ارتقای آموزش عالی»، فصلنامه/اخلاق در علوم و فناوری، ش ۱، ص ۱۵ تا ۱۷ و ۱۳ تا ۲۷.
۱۲. فرامرز قراملکی، احد، ۱۳۸۵، اخلاق حرفه‌ای، چ ۱، قم: نشر مجنون.
۱۳. فرمهبینی فراهانی، محسن و دیگران، ۱۳۹۲، «مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای آموزشی اعضای هیأت علمی و اولویت‌بندی آن»، فصلنامه آموزش عالی دوره جدید، س ۶، ش ۲۲، ص ۴۱ تا ۶۲.
۱۴. قانیدی، یحیی و دیگران، ۱۳۹۲، «بررسی بنیادهای نظری اخلاق حرفه‌ای به منظور پیشنهاد چارچوبی برای تدوین آیین‌نامه اخلاق حرفه‌ای معلمان»، فصلنامه تعلیم و تربیت، ش ۱۱۳، ص ۱۷۰ تا ۱۷۳.
۱۵. لشکر بلوکی، مجتبی، ۱۳۸۷، «چارچوب تدوین ارزش‌ها و اخلاق حرفه‌ای پژوهش‌های علمی و فناوری»، فصلنامه/اخلاق در علوم و فناوری، س ۳، ش ۱ و ۲، ص ۱۰۶.
۱۶. مصدق، هادی و دیگران، ۱۳۹۲، «بررسی میزان رعایت اخلاق تدریس در بین اساتید دانشگاه تهران و مؤسسه امام خمینی علیه السلام از نگاه فراگیران»، فرهنگ در دانشگاه اسلامی، ۹، س ۳، ش ۴، ص ۷۰۵ تا ۷۲۲.
۱۷. مطلبی فرد، علیرضا و دیگران، ۱۳۹۰، «بررسی و شناسایی نشانگرهای حرفه‌ای و اخلاقی در آموزش و تدریس یک مطالعه کیفی»، فصلنامه/اخلاق در علوم و فناوری، س ۶، ش ۴، ص ۱.
۱۸. مطهری، مرتضی، ۱۳۸۷، تعلیم و تربیت در اسلام، تهران: انتشارات الزهرا.
۱۹. نعمتی، محسن، ۱۳۸۹، اخلاق در آموزش عالی، مؤلفه‌ها، الزامات و راهبردها، تهران: نشر پژوهشکده تحقیقات استراتژیک.

۲۰. ودادهیر، ابوعلی و دیگران، ۱۳۸۷، «معیارهای اخلاقی در انجام کار عملی»، فصلنامه/اخلاق در علوم و فناوری، س ۳، ش ۴ و ۲۱. هس مر، آلتی، ۱۹۹۵،/اخلاق در مدیریت، ترجمه محمد اعرابی و داود ایزدی، ۱۳۸۲، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
۲۲. هیر، ویلیام، ۱۳۷۴، فلسفه تعلیم و تربیت، ترجمه سعید بهشتی، تهران: اطلاعات.

23. Adhami, A. (2005). Academic assessment by students.

Baztab, 2 (3): 4. [In Persian]

24. Anonymous. Ontario College of Teachers: The ethical standards for the teaching profession. Available from: <http://www.oeeo.ac> (accessed in 2011).

25. Anonymous. Association of American Educators: AEE code of ethics for educators. Available from: <http://aaeteachers.org/index.php/about-us/aae-codeof-ethics> (accessed in 2011).

26. Anonymous. Ontario College of Teachers: The ethical standards for the teaching profession. Available from: <http://www.oeeo.ac> (accessed in 2011).

27. Campbell, A. Gillett, G. Jones, G. (2001). Medical ethics: the Geneva Convention Code of Medical Ethics. UK: Oxford University Press. P: 286.

28. Campbell, Elizabeth. (2000). "Professional Ethics in Teaching: Towards the Development of a Code of Practice". Journal of Education, Vol. 30, Issue 2.

29. Campbell, E, Thiessen, D (2010). Perspectives on the Ethical Bases of Moral Agency in Teaching, university Toronto Canada, Information Eric
30. Carr, David. (2000). Professionalism and Ethics in Teaching First published Routledge London.
31. Dika, A. & Hamiti, M. (2011). "Challenges of Implementing the Ethics Through the Use of Information Technologies in the University". Procedia Social and Behavioral Sciences 15, pp.1111.
32. Fisher, J. & Bonn, I. (2007). "International Strategic and Ethic: Exploring the Tension between Head Office and Subsidiaries". Management Decision, 45 (10): 1561.
33. Glicken, A. D. Merenstein, G. B. (2007). Addressing the hidden curriculum: Understanding educator professionalism. Med Teach; 29(1): 54-7.
34. Hicks, L. K. Lin, Y. Robertson, D. W. Robinson, D. L. Woodrow, S. I. (2001). Understanding the clinical dilemmas that shape medical students' ethical development: questionnaire survey and focus group study. BMJ.322:709-710.
35. Johnson, D. & Brett, W. (2005). "Moral principles and the life sciences: Choices about moral matters" Bioscene, 31(2), pp 17-23.
36. Kaykhaei, A. Navidian, A. Tabasi, M. A. Sargazi, Gh. H. (2002). Study of ZUMS faculty members' views on faculty

- members' assessment. Zahedan Journal of Research in Medical Sciences (Tabib Shargh). 4(3):135-40. [In Persian]
37. Milne, G. R. (2000). Privacy and Ethical Issues in Database/Interactive Marketing and Public Policy: A Research Framework and Overview of the Special Issue. Journal of Public Policy & Marketing 19 (1): 1-6.
38. Murray. And others (2007). Ethical Principles in university Teaching, university of Manitoba
39. Rubenstein, S. (2010). Professional Ethics Report, Advancing Science, serving, society.
40. Robins, L. S. Braddock, C. H. Fryer – Edwards, K. A. (2002). Using the American board of internal medicine's "Elements of professionalism" for undergraduate ethics education. Acad Med. 77:523-531.
41. Sanagoo, A. Jooybari, L. (2010). Students' Viewpoints and Experiences about Evaluation of Academic staff in Theoretical courses. Strides in Development of Medical Education, 7(1):57-69. [In Persian]
42. Shams, B. (1995). editor Academic assessment workshop. The first National Conference of Medical Education; Shahid Beheshti Medical School, Tehran, Iran.
43. Saif, A. A. (1999). The methods of assessing and evaluating education. Third ed.: Doran Publications. [In Persian]

44. The World Commission on the Ethics of Scientific Knowledge and Technology (COMEST) (2003). "The Teaching of Ethics". Available from

<http://www.iph.ras.ru/~ethics/engl/ENews.html> .

45. The NEA (1975). Representative Assembly, Code of Ethics of the Education Profession. National Education Association.

Washington D.C. Available from:

<http://www.nea.org/code.html>.

46. Vandermoere, F. Blanchemanche, S. Bieberstein, A. Marette, S. Roosen, J. (2010). "The morality of attitudes toward nanotechnology: about God, techno-scientific progress, and interfering with nature", J Nanopart Res, 12, pp 373-381.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی